

Kommentarer

Arbejdsmarkedet på kort og langt sigt - en kommentar

1. Indledning

1.1. Peder J. Pedersens disputats består af stort set alle hans væsentligere arbejder fra perioden 1976-83. Med 19 titler, hvoriblandt en del større værker, repræsenterer den en imponerende arbejdsindsats. Problemstillingerne er centrale for forståelsen af, hvordan det danske samfund og især arbejdsmarkedet fungerer på såvel langt som kort sigt.

Men som i al samfundsvidenskabelig empiri er der forudsætninger og resultater, der kan diskuteres; empirisk økonomi er jo ingen eksakt videnskab. Ved at indlevere samtlige sine arbejder har Peder J. Pedersen dog undgået den ofte hørte kritik, som f.eks. Cohn rettede mod Mackeprang: »Disputatsen lever ikke op til forfatterens tidligere arbejder«.

De 19 arbejder fordeler sig med 2 fra hvert af årene 1976-79, ingen fra 1980 og så 3, 5 og 3 fra 1981-83.

Det synes ikke tilfældigt, at der er et ophold i 1980. Arbejderne fra 1970'erne adskiller sig tydeligt fra 1980'ernes. De tidlige arbejder er præget af en omhyggelig talkonstruktion, få forklarende variable (f.eks. én konjunkturindikator), der er kun enkelte estimerede ligninger, men betydelig vægt på krydstabellering o.lign. (»verbal multipel re-

gressionsanalyse«, kalder forfatteren det selv et sted). Talmaterialet er nogle få, men meget lange danske tidsserier.

Arbejderne fra 1980'erne er derimod præget af store databanker (OECD-tal eller CRAM-statistikken), mange regressioner og mange forklarende variable - alt sammen muliggjort af en mere intens brug af EDB. Måske har Peder J. Pedersen brugt 1980 til at studere datamatik? Hypoteserne er ikke længere simple teorier f.eks. om, hvorvidt en variabel er konjunkturmed- eller modløbende, men derimod test af komplicerede og kontroversielle udenlandske modeller. Som regel er der ingen forsøg på at opstille en alternativ og mere fornuftig model; hovedindsatsen består i at påvise, at konklusionerne fra de udenlandske modeller ikke holder for Peder J. Pedersens materiale. Analysen af estimationsresultaterne er derfor domineret af indikationer for fejlspecifikation, f.eks. lave Durbin-Watson'er.

I det følgende skal en række centrale problemstillinger tages op i kronologisk rækkefølge omend uden en systematisk gennemgang af disputatsens konklusioner.

2. Konstruktionen af de lange danske serier

2.1. En indsats af afgørende betydning til belysning af dansk økonomi i det lange perspektiv ligger i datakonstruktionen. Her er ydet væsentlige bidrag til Danmarks Statistik om arbejdsmarkedet - når alt kommer til alt, er disse tal måske den del af disputatsen, der vil få største blivende værdi. Forfatteren vil naturligt indgå i rækken af danske tal-konstruktører sammen med forgængere som Bjerke og Ussing, Dich, Poul Milhøj, Dahl og Svend Aage Hansen. Der er ingen tvivl om disse tals værdi. Alle bruger - hvis de vil analysere lange makroserier for det

Denne kommentar er en sammenfatning af forfatterens opponertindlæg ved det mundtlige forsvar ved Aarhus Universitet den 13. april, 1984.

Kommentarer

Arbejdsmarkedet på kort og langt sigt - en kommentar

1. Indledning

1.1. Peder J. Pedersens disputats består af stort set alle hans væsentligere arbejder fra perioden 1976-83. Med 19 titler, hvoriblandt en del større værker, repræsenterer den en imponerende arbejdsindsats. Problemstillingerne er centrale for forståelsen af, hvordan det danske samfund og især arbejdsmarkedet fungerer på såvel langt som kort sigt.

Men som i al samfundsvidenskabelig empiri er der forudsætninger og resultater, der kan diskuteres; empirisk økonomi er jo ingen eksakt videnskab. Ved at indlevere samtlige sine arbejder har Peder J. Pedersen dog undgået den ofte hørte kritik, som f.eks. Cohn rettede mod Mackeprang: »Disputatsen lever ikke op til forfatterens tidligere arbejder«.

De 19 arbejder fordeler sig med 2 fra hvert af årene 1976-79, ingen fra 1980 og så 3, 5 og 3 fra 1981-83.

Det synes ikke tilfældigt, at der er et ophold i 1980. Arbejderne fra 1970'erne adskiller sig tydeligt fra 1980'ernes. De tidlige arbejder er præget af en omhyggelig talkonstruktion, få forklarende variable (f.eks. én konjunkturindikator), der er kun enkelte estimerede ligninger, men betydelig vægt på krydstabellering o.lign. (»verbal multipel re-

gressionsanalyse«, kalder forfatteren det selv et sted). Talmaterialet er nogle få, men meget lange danske tidsserier.

Arbejderne fra 1980'erne er derimod præget af store databanker (OECD-tal eller CRAM-statistikken), mange regressioner og mange forklarende variable - alt sammen muliggjort af en mere intens brug af EDB. Måske har Peder J. Pedersen brugt 1980 til at studere datamatik? Hypoteserne er ikke længere simple teorier f.eks. om, hvorvidt en variabel er konjunkturmed- eller modløbende, men derimod test af komplicerede og kontroversielle udenlandske modeller. Som regel er der ingen forsøg på at opstille en alternativ og mere fornuftig model; hovedindsatsen består i at påvise, at konklusionerne fra de udenlandske modeller ikke holder for Peder J. Pedersens materiale. Analysen af estimationsresultaterne er derfor domineret af indikationer for fejlspecifikation, f.eks. lave Durbin-Watson'er.

I det følgende skal en række centrale problemstillinger tages op i kronologisk rækkefølge omend uden en systematisk gennemgang af disputatsens konklusioner.

2. Konstruktionen af de lange danske serier

2.1. En indsats af afgørende betydning til belysning af dansk økonomi i det lange perspektiv ligger i datakonstruktionen. Her er ydet væsentlige bidrag til Danmarks Statistik om arbejdsmarkedet - når alt kommer til alt, er disse tal måske den del af disputatsen, der vil få største blivende værdi. Forfatteren vil naturligt indgå i rækken af danske tal-konstruktører sammen med forgængere som Bjerke og Ussing, Dich, Poul Milhøj, Dahl og Svend Aage Hansen. Der er ingen tvivl om disse tals værdi. Alle bruger - hvis de vil analysere lange makroserier for det

Denne kommentar er en sammenfatning af forfatterens opponenthindlæg ved det mundtlige forsvar ved Aarhus Universitet den 13. april, 1984.

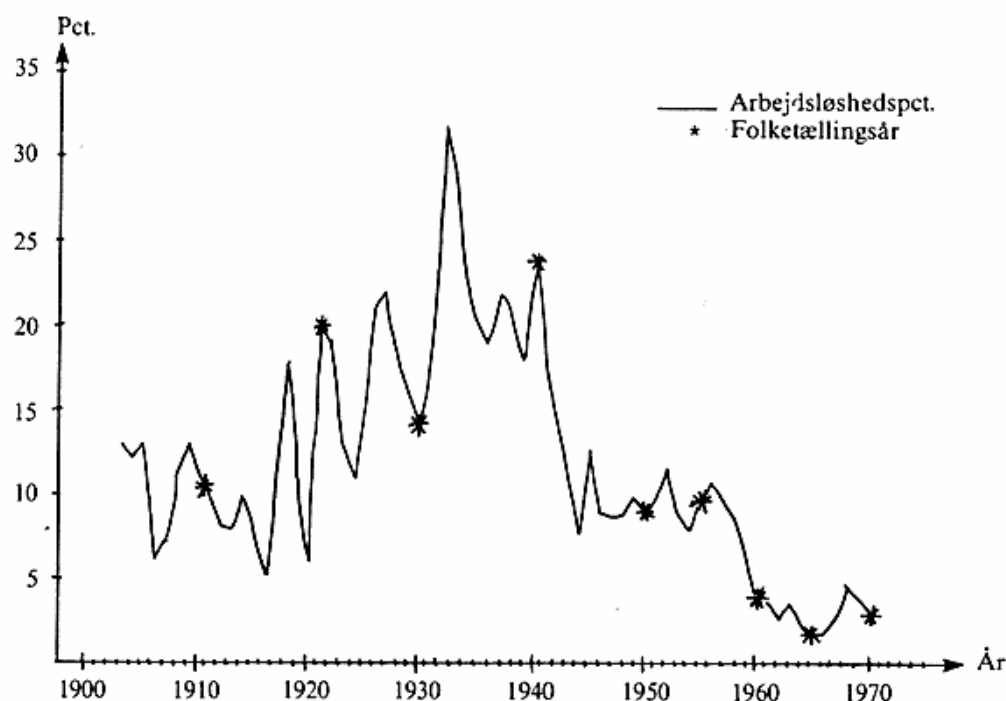

Fig. 1. Arbejdsløshedspcenten for forsikrede.

danske arbejdsmarked – Peder J. Pedersens tal.

Ud over talkonstruktionerne indeholder indlæggene fra denne periode ofte opgør med forgængerne. Det vises, at forhold, der tidligere blev betragtet som konstanter, er variable (indkomstfordeling og lønstruktur); og forhold, der før blev opfattet som variable, er konstante (erhvervsfrekvensen).

De opstillede hypoteser og opgøret med forgængernes hypoteser er altså en meget direkte følge af talkonstruktionerne. Det er derfor helt centralt for hypotesernes tolkning og for kritik af dem, at man gør sig præmisserne bag tallene klart.

To forhold i talkonstruktionerne skal diskuteres, dels beregningen af arbejdsstyrken mellem folketællingsårene, og dels beregningen af det totale antal ledige.

2.2. Med hensyn til arbejdsstyrkens størrelse og sammensætning ved vi noget i folketællingsårene, omend tællingerne tilbage i tiden har andre definitioner og afgrænsninger. Her har Peder J. Pedersen bidraget til materialets systematisering og en efterfølgende analyse, som J. P. Christensen og J. Estrup (1979) har udført af folketællingsmaterialet, viser, at Peder J. Pedersens tal for arbejdsstyrken i folketællingsårene ikke lader sig rokke. Men hvordan med de mellemliggende år? Peder J. Pedersen beregner i folketællingsårene erhvervsfrekvenser, nemlig arbejdsstyrken i forhold til middelfolketallet, som derefter interpoleres lineært og til slut ganges med middelfolketallet for de 15-69 årige jfv. side 43.¹ Det forudsættes

1. Arbejderne i disputatsen, der alle bortset

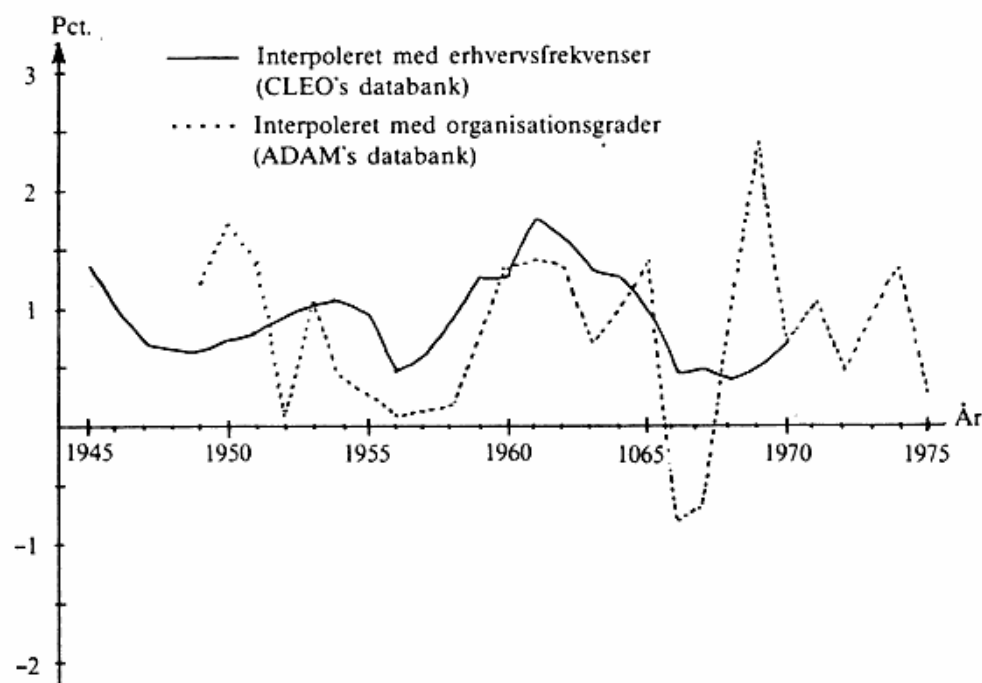

Fig. 2. Stigningstakt i samlet arbejdsstyrke.

altså, at der ikke er konjunktursvingninger i erhvervsfrekvenserne, og denne forudsætning er ret kritisk, fordi konjunktursituationen er meget forskellig i de enkelte folketællingsår jvf. figur 1, hvor disse år er markeret i tidsserien for arbejdsløshedsprocenten. Resultatet af Peder J. Pedersens metode er en meget jævn arbejdsstyrkeserie.

En anden metode er anvendt i ADAM's arbejdsstyrketal for efterkrigstiden (jvf. Andersen 1977 og 1978). Her sættes folketællingernes lønmodtagere i forhold til antal for-

sikrede arbejdere, og derefter interpoleres mellem disse organisationsgrader.² Da organisationsgraderne har konjunktursving, fås en arbejdsstyrkeserie, der nok overdriver konjunktursvingene jvf. figur 2, hvor de to arbejdsstyrkeserier er tegnet op for efterkrigstiden. Som venteligt er Peder J. Pedersens serie væsentligt mere stabil end ADAM's.

Hvilken metode, der er bedst, kan man ikke vide, men en indikation kan fås ved for efterkrigstiden at anvende de to metoder på folketællinger med 10 års mellemrum, og så sammenligne med resultatet fra den mellem-liggende folketælling.

fra indledningen tidligere er offentliggjort, er genoptrykt i et samlet bind i forbindelse med disputatsforsvaret. Henvisningerne i denne kommentar er til sidetal i samlebindet, men da de offentliggjorte arbejder er affotograferet, vil litteraturlisten også umiddelbart henviser til de oprindelige tidsskrifts-artikler.

2. Arbejdsstyrketal baseret på antallet af forsikrede har rødder tilbage til bl.a. Dich (1939).

Tabel 1. Lønmodtagere (1000 personer).

År t	Ifølge folketællingen	Beregnet ud fra befolkningstal ved interpolation af erhvervsfrekvens i år $t-5$ og $t+5$	Beregnet ud fra antal forsikrede ved interpolation af organisationsgrad i år $t-5$ og $t+5$
1955	1373	1364	1381
1960	1480	1510	1492
1965	1680	1683	1683

Således beregnes lønmodtagerstyrken i 1955 ved hjælp af de to metoder ud fra folketællingerne i 1950 og 1960. Resultatet er vist i tabel 1. I 1955 rammer metoderne lige langt fra, men til hver sin side; i 1960 klarer ADAM-metoden sig bedst, og i 1965 giver de to metoder samme resultat. Alt i alt næppe så store forskelle, at en klar konklusion er mulig, men dog et lille plus til ADAM-serien.

2.3. Det næste problem er at beregne arbejdsløsheden og dermed beskæftigelsen. Den samlede ledighed kendes jo kun for nogle få udvalgte år (folketællings- og beskæftigelsestællingsår), og i de mellemliggende år har man kun tal for forsikrede ledige.

En tommelfingerregel om, at arbejdsløshedsprocenten for forsikrede skal halveres for at få procenten for hele arbejdsstyrken (anvendt af Svend Aage Hansen), kritiseres, og det er en kritik, der forekommer berettiget (se side 50ff.). Problemet er, hvad der sættes i stedet? Det er den berømte regression, hvor den samlede ledighed forklares ud fra de forsikrede ledige, offentliggjort i en fodnote side 54.

Dette er formodentlig Danmarks mest berømte fodnoteregression, for den holder sig

ikke beskedent nede i fodnoten, men bliver efterhånden mere og mere glorificeret; »arbejdsløsheden beregnet efter den i 1976-artiklen anførte metode« eller lignende, hedder det i talrige senere artikler. Sådan var det næppe planlagt. Der er nok sket det, man også ofte ser i pladeverdenen, at et nummer, der var tænkt som bagsiden, ender som det store hit.

Ser man på regressionens oprindelse, er det ikke kun placeringen i fodnote 2, der indicerer dens manglende betydning. Den er også dårligt dokumenteret. Det anføres, at tallene fra bilagstabellen er anvendt, men at 3 observationer ikke er medtaget. I fodnoter advares imod tallenes nøjagtighed i 4 af årene (1952, 1953, 1967 og 1975); kun ved at prøve sig frem kan det afsløres, at det er 1967, der er bevaret i materialet. Regressionen får udseendet:

$$U = 2.346 + 1,165 U_f \quad (1)$$

$$(3.897) \quad (0,107)$$

$$R^2 = 0,89 \quad S = 7.892,$$

hvor U er samlede antal ledige, og U_f forsikrede ledige. Tallene i parentes er spredninger.

Nu gælder jo identiteten $U = U_f + U_{\bar{f}}$, hvor $U_{\bar{f}}$ er de ikke-forsikrede ledige, og et ganske lille tal i forhold til U_f . Den høje forklarings-

grad og det første et-tal i koefficienten til U_f er således trivial. Det interessante er, om vi får noget at vide om det dårligt belyste, nemlig U_g . Relation (1) kan derfor med rimelighed erstattes af (2), der er den anden side af samme sag:

$$\begin{aligned} U_g &= 2.346 + 0,165 U_f & (2) \\ &(3,897) \quad (0,107) \\ R^2 &= 0,14 \quad S = 7.892. \end{aligned}$$

Nu ser regressionen straks mindre imponerende ud. Ingen af koefficienterne er signifikante, og kun 14% af variationen forklares.

Spørgsmålet er, om ikke det ville være rationelt at smide konstantleddet væk (det er stærkt insignifikant og kan næppe heller tolkes fornuftigt) og bruge en mere robust metode, f.eks. forholdet mellem gennemsnitsværdierne af U_g og U_f , $\hat{\beta} = 7.513/31.318 = 0,24$ eller origo-regression, der ville resultere i følgende relation:

$$\begin{aligned} U_g &= 0,22 U_f & (3) \\ &(0,05) \\ S &= 7.723. \end{aligned}$$

At de uforsikrede ledige udgør ca. 1/5 af de forsikrede synes en rimelig approximation for de organisationsgrader på mellem 25 og 60 pct. som perioden udviser, men den sikkerhed, hvormed dette udsagn kan fremsættes, må siges at blive vildt overdrevet, hvis man fikserer på relation (1).

2.4. Ét problem afholder Peder J. Pedersen sig fra at tage stilling til i de tidlige bidrag, nemlig hvorledes arbejdsstyrken skal afgrænses. Der anføres – ligestillet – 3 serier: samlet arbejdsstyrke, arbejdsstyrke excl. husassistenter og endelig arbejdsstyrke excl. husassistenter og medhjælpende ægtefæller.

Peder J. Pedersens erhvervsfrekvens vil (jvf. figuren side 27), når den samlede arbejdsstyrke betragtes, være nærmest konstant over tiden, medens den med de reducerede mål vil stige. Dette er i modsætning til ældre undersøgelser af Bjerke & Ussing og Svend Aage Hansen, der har fundet faldende erhvervsfrekvenser. Hvis Peder J. Pedersen ville undlade at trække husassistenter m.v. ud, ville hans tal danne grundlag for en relativ håndfast hypotese i retning af, at erhvervsfrekvensen har været konstant (0,69) fra 1911 til 1970, måske med en svagt faldende tendens fra 1930 til 1970.

Vil man se på tallene efter 1970, må man gå til beskæftigelses- og arbejdsstyrketællingerne, der har et lidt andet niveau end folketællingerne. Til gengæld er der årlige tal, og de viser, at erhvervsfrekvensen rettede sig op fra 1974, hvorefter den steg, men ikke mere end at en hypotese om en konstant erhvervsfrekvens på 0,69 kan fastholdes.

En hypotese om, at kvinderne altid har bestilt noget, synes således veldokumenteret i tallene. Men denne konsekvens drages ikke. I stedet trækker Peder J. Pedersen husassistenterne ud, og tager dem aldrig ind igen.

Dette forekommer ikke velbegrundet. I artiklen om produktiviteten (side 57-74) anvendes f.eks. BFI fra Svend Aage Hansen og egne beskæftigelsestal excl. husassistenter. Men husassistenternes produktion indgår i BFI. I den første nationalregnskabsstatistik, som er fra 1948 og vedrører 1930'erne (Stat. Med. 4.129.5), er *husmødrenes* produktionsværdi opgjort til mellem 3/4 og 1 milliard kroner; et tal der dog ikke medtages i nationalproduktet, selv om det ville forøge dette med omkring 15 pct. i 1930. Derimod indgår

husgerning som en undergruppe under erhvervsgruppen liberale erhverv. I de to efterfølgende nationalregnskabspublikationer (fra 1951 og 1955) er husgerning opgjort som et selvstændigt erhverv. Der er lidt uenighed om niveauet for værditilvæksten i årene umiddelbart efter krigen, men ikke mere end det kan konkluderes, at husgerning udgør 1,8-2,1 pct. af BFI i 1946.

Ifølge Peder J. Pedersens tal udgjorde husassistenterne 14 pct. af arbejdsstyrken i 1930 og 11 pct. i 1940. Deres bidrag til BFI er altså lavt, men det er jo også en sektor helt uden kapital – hvilket jo ikke er mærkeligere end f.eks., at sektoren boligbenyttelse alene anvender kapital.

I *Statistiske Meddelelser* 4.160.2 findes tal (også for husgerning) for både efterkrigsperioden og 1938. Produktionsværdien er i serviceerhvervene lig lønsummen, og erhvervet husgerning tillægges i 1938 en produktion på 135 mill. kr. eller 1,8 pct. af BFI. Peder J. Pedersen anfører ca. 215.000 husassistenter i 1938, hvilket giver en gennemsnitlig produktion (løn) på godt 600 kr. pr. år. Dette tal ser måske lavt ud, men stemmer rimeligt med andre oplysninger, idet Milhøj (Milhøj 1954) med udgangspunkt i Husassistentkommissionens Betænkning skønner lønnen til ca. 50 kr. pr. måned.³ Sammenfattende er det klart inkonsistent at lade et nationalregnskabstal indeholdende husgerning indgå i et produktivitetsmål sammen

med beskæftigelsestal, hvor husassistenter er pillet ud.

I det hele taget ville det være mere logisk og give klarere resultater, f.eks. om erhvervsfrekvensens udvikling, hvis Peder J. Pedersen holdt sig til serien for den samlede arbejdsstyrke incl. husassistenter og medhjælpende ægtefæller.

3. Anvendelsen af tallene

3.1. Når man bruger tal, er det en betydelig fordel at kende dem til bunds – som Peder J. Pedersen gør, idet han jo selv har lagt et betydeligt arbejde i datakonstruktionen. Det er imidlertid ikke altid han udnytter denne fordel.

I undersøgelserne af fagforeningernes vækst anvendes bl.a. beskæftigelsesstigning og arbejdsløshedsprocent som forklarende variable (se f.eks. s. 273).⁴ Relationen har formen:

$$\frac{O}{L} = f(u, \dot{L}, \dots) \quad (4)$$

hvor O er de organiserede, L den samlede arbejdsstyrke og u arbejdsløshedsprocenten.

Højere u vil, hvis erhvervsfrekvensen er konjunkturmedløbende, resultere i lavere L . Derved sænkes nævneren i organisationsgraden, og organisationsgraden stiger, selv ved et uændret antal organiserede. Den af Peder J. Pedersen fundne sammenhæng

3. Som test af Peder J. Pedersens tal for antal husassistenter synes disse beregninger således at indicere, at niveauet er rimeligt, selv om det ligger relativt højt sammenlignet med Husassistentkommissionsbetænkningen, der for 1941 anfører ca. 140.000 husassistenter excl. husbestyrerinder.

4. Disse arbejder udgør sammen med Phillipskurveestimationerne fra 1981 (se s. 146-95) en overgang mellem Peder J. Pedersens arbejder fra 1970'erne og fra 1980'erne. Der er flere regressioner end i 1970'er arbejderne, men de benytter de samme lange tidsserier. Det traditionelle teorigrundlag i Phillipskurvepapiret adskiller også dette papir fra de øvrige 1980'er arbejder.

mellem O/L og u kan således forklares alene ved konjunktursvingninger i erhvervsfrekvensen. Dette kan i og for sig betragtes som en tolkning af de bagved liggende mekanismer: Organisationsgraden stiger, fordi ikke-organiserede i periferien af arbejdsstyrken presses ud af markedet. Men det er noget andet end at sige, at arbejdsløshed gør folk utrygge, hvorfor de i højere grad slutter sig sammen i fagforeningerne. Når man bruger organisationsgraden som variabel, fristes man til at citere professor Rasch's betragtninger om det vederstyggelige i at dividere to tal med hinanden – faktisk kendte han kun én ting, der var værre.⁵

I den konkrete formulering er der endnu et problem. Det blev tidligere påstået, at Peder J. Pedersens arbejdsstyrke- og beskæftigelsestal indeholder for lidt konjunktursvingninger. Denne målefejl vil alene kunne forklare de fundne korrelationer og resultere dels i en positiv sammenhæng mellem arbejdsløshedsprocent og organisationsgrad, som begge har beskæftigelsen i nævneren, og dels i en negativ korrelation mellem organisationsgraden og beskæftigelsen, idet organisationsgraden jo – alt andet lige – vil falde, når beskæftigelsen stiger. Selv om der hverken er korrelation mellem den sande organisationsgrad og det sande beskæftigelsestal, eller mellem organisationsgraden og den sande arbejdsløshedsprocent, vil en målefejl på beskæftigelsen, som indgår ved beregningen af alle tre serier, kunne forklare de fundne korrelationer.

3.2. Et andet sted, hvor de påpegede data-problemer påvirker resultaterne, er i analy-

sen af indkomstfordelingen i mellemkrigstiden. Peder J. Pedersen har her et opgør med Poul Milhøj, der har fundet et betydeligt fald i lønvoten fra 1920 til 1940. Peder J. Pedersen mener derimod at kunne påvise konstant eller nærmest stigende løandel. Forskellen mellem de to fordelingsserier ligger i beskæftigelsestallene, idet de ved beregning af lønsommen anvendte løntal er de samme. Milhøjs beskæftigelsestal er baseret på landbrugsstatistikken og for byerhvervene på arbejdsløshedsstatistikken, idet han her fortsætter i sporet fra Jørgen S. Dich (1939). I fig. 3 er de to beskæftigelsesserier tegnet op. Der er – ikke overraskende – væsentligt flere svingninger i Milhøjs serie (og endnu mere sving er der i Dichs).

Derudover er der en forskel i trend, og det er denne, der føres videre i lønsomberegningerne.

Peder J. Pedersen har to argumenter imod Milhøjs tal (se s. 224). For det første stiger disse tal for lønmodtagerbeskæftigelsen mindre end befolkningen i aldersgruppen 15-64 år, idet perioden 1921-46 betragtes. Dette svarer til en faldende erhvervsfrekvens for lønmodtagere, hvilket ikke forekommer sandsynligt. Denne argumentation hænger dog jvf. tabel 2 helt på valget af 1921 som basisår. Da der også andre steder er afsløret mærkværdigheder ved tallene for 1921 (også ud over de fra indlemmelsen af Sønderjylland stammende), forekommer 1922 bedre som basisår, og Milhøjs beskæftigelsesserie vokser med dette basisår betydeligt mere end befolkningen. Tages husassistenter med i Peder J. Pedersens tal, bliver væksthiveauet endda nogenlunde ens i serierne.

Det andet argument til vurdering af, om trenden er rimelig, består i at betragte det første år, hvor lønmodtagerbeskæftigelsens

5. Det er vist aldrig røbet, hvad dette var; måske var det at trække to tal fra hinanden.

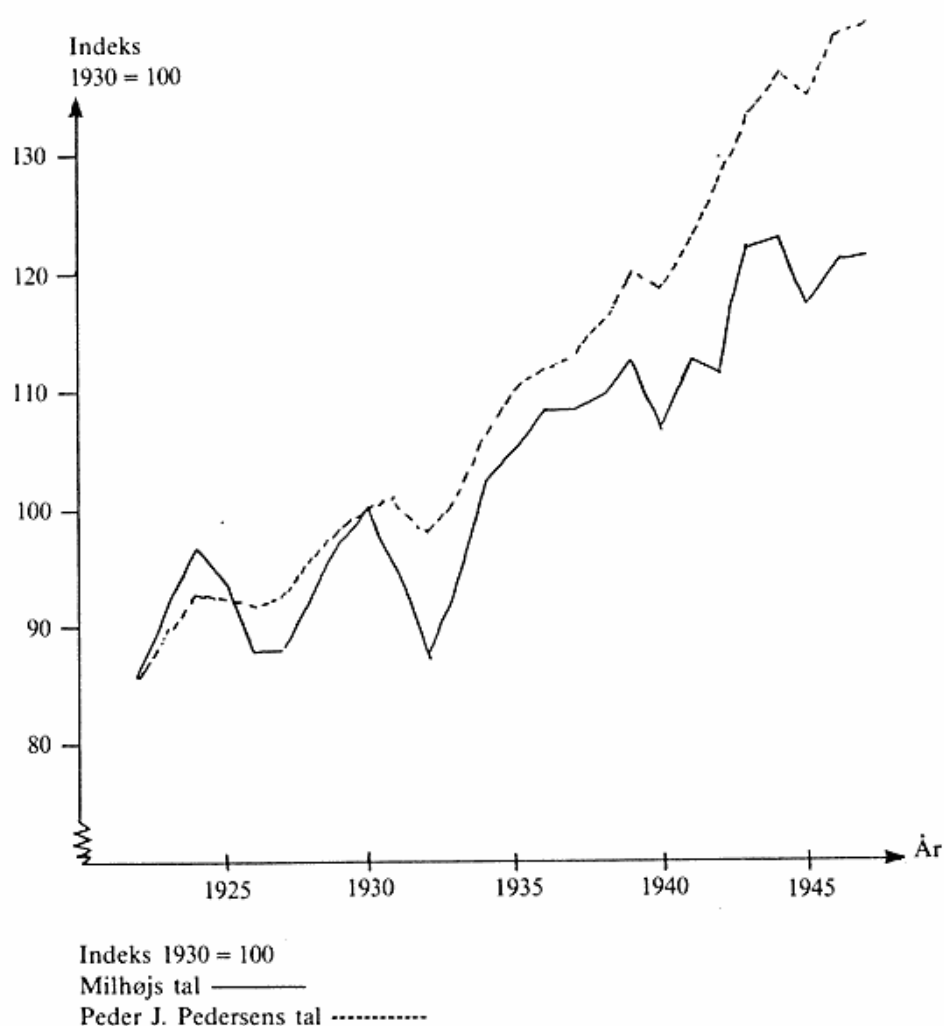

Fig. 3. Lønmodtagerbeskæftigelsen.

størrelse kendes rimeligt godt, nemlig 1946. Peder J. Pedersen skønner ud fra 1950-folketællingen antal beskæftigede lønmodtagere i 1946 til 1.250.000. Dette tal tilbage-skriver han med vækstprocenterne i tabel 2 til 1921, et antal ledige tillægges, og til slut beregner han en restgruppe af selvstændige ved at fratrække lønmodtagerarbejdsstyrken i hans eget tal for arbejdsstyrken exclusive husassistenter og medhjælpende ægtefæller. Med Milhøjs vækstprocenter fås en rest-

gruppe på 140.000. og da der alene i landbruget er over 200.000 selvstændige, afviser Peder J. Pedersen på dette grundlag Milhøjs trend. Hertil kan man atter henvises til, at året 1921 åbenbart er et specielt fænomen jvf. tabel 3, hvor tilsvarende beregninger er gengivet for 1922. Milhøjs restgruppe er nu større end antal selvstændige i landbruget. Det forhold, at Milhøjs tal stadig ligger 120.000 under Peder J. Pedersens i 1922 skyldes givetvis, at den sidstnævnte regner

Tabel 2. Vækst i beskæftigelse og befolkning.

Periode	Vækst i 15-64 årige	Vækst i beskæftigelse		
		Milhøjs tal	Peder J. Pedersens tal excl. husass.	Peder J. Pedersens tal incl. husass.
1921-46	34,8%	30,1%	66,7%	51,2%
1922-46	32,5%	41,0%	62,8%	45,9%

Tabel 3. Restgruppe af selvstændige i 1921 og 1922.

	1921		1922	
	Milhøj	P. J. Pedersen	Milhøj	P. J. Pedersen
Beskæftigede lønmodtagere (skønnet ud fra 1946 og tabel 2)	960.000	750.000	888.000	768.000
Ledige	70.000	70.000	60.000	60.000
Samlet lønmodtagerarbejdsstyrke	1.030.000	820.000	948.000	828.000
Restgruppe	140.000	350.000	247.000	367.000

Note: Beregningen er gennemgået i teksten.

exclusive husassistenter både i lønmodtagerbeskæftigelsen og i det arbejdsstyrketal, der er med til at definere restgruppen, mens Milhøjs tal indeholder et ukendt antal husassistenter.⁶ Milhøjs tal giver derfor en restgruppe, der er mindre end antallet af selvstændige, og det andet argument hviler derfor på en misforståelse af Milhøjs tal. Begge tal kan være korrekte, såfremt forskellen på

de 120.000 tolkes som antallet af husassistenter hos Milhøj; til sammenligning kan nævnes, at Peder J. Pedersen for 1922 angiver antallet af husassistenter til 192.000. Når der i Peder J. Pedersens tal tages hensyn til husassistenterne, er der jvf. figur 4 i praksis heller ingen forskel i trenden. Det er således yderst tvivlsomt, om opgøret med Milhøj har noget reelt fundament i Peder J. Pedersens egne tal.

6. Milhøj har bl.a. brugt landbrugsstatistikken, og da en tredjedel af husassistenterne var i landbohjem, og en anden tredjedel også ansat i landkommuner (jvf. Husassistentkommissionens betænkning), er der al mulig grund til at tro, at der indgår et betragteligt antal husassistenter i Milhøjs tal.

3.3. Et tredje eksempel på anvendelsen af de lange serier er produktivitetsanalyserne side 57-74 og side 75-113. Det er typiske arbejder i Peder J. Pedersens 1970'er stil. Det sidste af arbejderne må nærmest karakteriseres som et eksempel på en

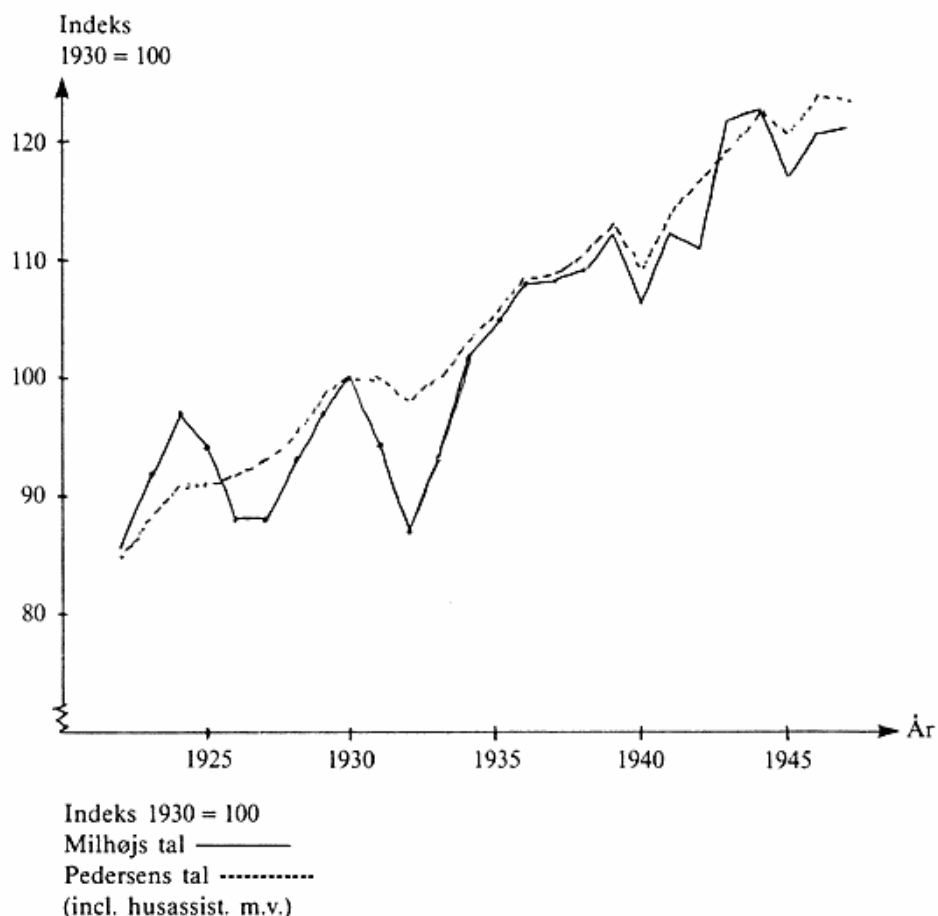

Fig. 4. Lønmodtagerbeskæftigelsen.

riseres som, hvad han selv kalder »verbal multipel regressionsanalyse«. Det er imidlertid langtidssammenhængen mellem produktivitet og arbejdsløshed, der skal tages op til diskussion her.

Der sigtes bevidst mod brug af kun én forklarende variabel, og metoden er den fra økonometriens barndom kendte: Data transformeres indtil alene den ønskede forklaringsfaktor er tilbage. Mackeprang trendensede i 1906 sine tal for derved at udrydde virkningen af befolknings- og indkomstvækst, når efterspørgselskurven skulle esti-

meres. Peder J. Pedersen søger derimod at udrydde korttidssvingninger ved at anvende gennemsnit for konjunkturperioder.

Hovedproblemet i dette arbejde er, at det ikke tydeligt fremgår, om arbejdsløshedsprocenten ses som én af flere mulige konjunkturindikatorer, eller om der antages en egentlig årsagssammenhæng fra arbejdsløshed til produktivitet. Det første antydes i indledningen, hvor der skrives »beskæftigelsesgrad eller efterspørgselspres« (side 57) og også senere (side 68-69), hvor bruttoinvesteringerne og deres korrelation med arbejds-

Tabel 4. Regressioner til forklaring af produktivitetens stigningstakt.

Forklarende variable: (koefficient og spredning)							Observations- antal
Relation	Konstant	$\hat{k}$	ΔL	$\Delta \frac{i}{K}$	u	$R^2/(D.W.)$	
1	0,044 (0,010)	-	-	-	-0,28 (0,13)	0,12	35
2	0,0035 (0,0060)	0,75 (0,16)	0,45 (0,23)	1,73 (0,38)	-	0,51 (1,96)	35
3	0,0063 (0,0119)	0,73 (0,18)	0,44 (0,23)	1,69 (0,41)	-0,03 (0,11)	0,52 (1,97)	35
4	0,051 (0,008)	-	-	-	-0,37 (0,09)	0,74 (3,04)	7
5	0,0044 (0,0053)	0,69 (0,15)	-	1,87 (0,77)	-	0,84 (1,41)	7
6	0,025 (0,014)	0,42 (0,21)	-	1,54 (0,68)	-0,19 (0,12)	0,92 (2,08)	7

Anm: Tallene svarer til Kærgård (1980), dvs. det er kun byerhverv i modsætning til Peder J. Pedersen, der bruger BFI-tal. Forskellen er dog uden større numerisk betydning.

k er kapital/arbejdskraft, L beskæftigede, i/K investeringerne de sidste 2 år i forhold til kapitalapparatet, og u arbejdsløshedsprocenten. Relation 1-3 er årstal for 1923-37, 1949-68, relation 4-6 er gennemsnit for konjunkturperioder, jvf. Pedersen (side 66). Relation 2 svarer således til grundrelationen i Kærgård (1980), relation 4 til Pedersens grundspecifikation.

løsheden direkte diskuteres. Men i afslutningen (side 69-70) konkluderes, at resultaterne viser »en stigning i de samfundsmæssige omkostninger ved en fastholdt høj arbejdsløshed. Omkostningerne kan nu ikke længere måles alene ved den andel af ressourcerne, som er ubeskæftigede, men omfatter ud over niveaufaldet også et fald i vækstraten«. De implicite økonomisk-politiske anbefalinger har næppe mening, med mindre der er tale om en egentlig kausal sammenhæng.

I tabel 4 er arbejdsløshedens forklaringskraft undersøgt indenfor et traditionelt pro-

duktionsteoretisk oplæg (hentet fra Kærgård, 1980), ifølge hvilket produktiviteten forklares ved kapital pr. mand, vækst i beskæftigelsen (en indikator for uligevægtsfænomener som labour hoarding og overarbejde) samt investeringerne de to sidste år i pct. af det samlede kapitalapparat (et mål for kapitalens aldersfordeling). Hverken på årstal eller konjunkturperioder bliver arbejdsløsheden signifikant. Konklusionen må være, at arbejdsløsheden i Peder J. Pedersens relationer kun kan tolkes som en generel konjunkturindikator, hvorfor man bør være yderst forsigtig med policy-anbefalinger.

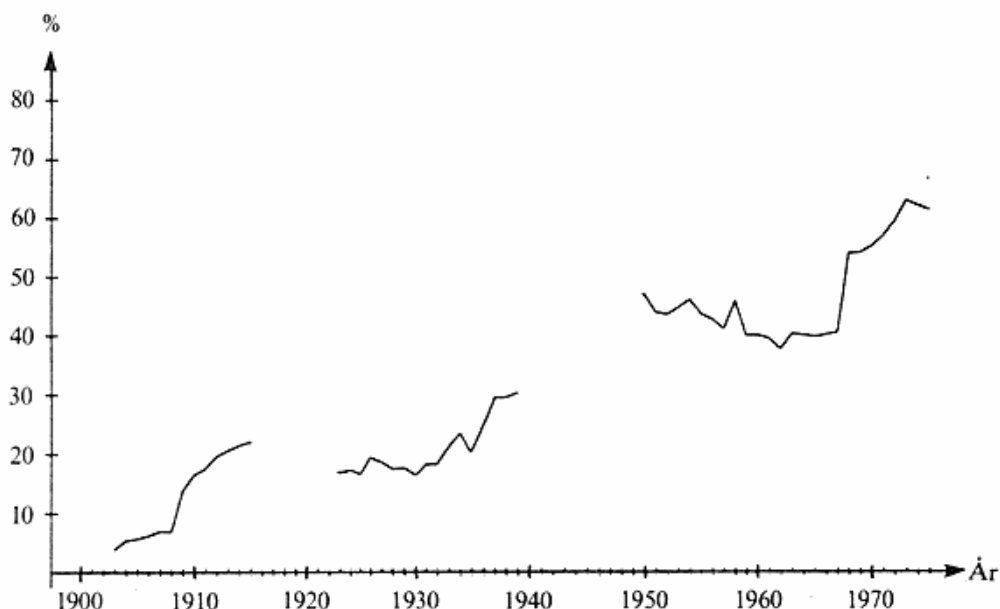

Fig. 5. Arbejdsløshedsunderstøttelsen i forhold til lønudviklingen.

4. De nyere arbejder

4.1. De i disputatsen indeholdte titler fra 1980-erne behandler alle ganske kontroversielle emner på grænsen mellem økonomi og politik. Modeller for strejkeintensiteten og for virkningen af arbejdsløshedsunderstøttelsens højde er de to hovedemner.

Her skal specielt sammenhængen mellem arbejdsløshedsunderstøttelsens og arbejdsløshedens højde diskuteres (side 313-324). Dette arbejde er atypisk derved, at det er estimeret på tidsserier for Danmark, medens alle strejke-papirerne vedrører OECD-landene.

Udgangspunktet er en række udenlandske arbejder, specielt det herostratisk berømte af Benjamin & Kochin (1979), der forklarer arbejdsløsheden i mellemkrigstidens Storbritannien som resultatet af en forbedring af arbejdsløshedsunderstøttelsen. Deres model har formen:

$$u = \alpha + \beta \frac{B}{W} + \gamma \frac{Q}{Q^*} \quad (5)$$

hvor u er arbejdsløshedsprocenten og B/W er arbejdsløshedsunderstøttelsens andel af lønnen. Det sidste led måler kapacitetsudnyttelse idet Q er nationalproduktet og Q^* den potentielle produktion, målt som den beregnede værdi i en trend-regression. Peder J. Pedersen regner, jvf. Maki & Spindler (1975) på en lidt mere indviklet model, hvor kapaciteten Q/Q^* indgår både ulagget og lagget én periode, og hvor der også indgår en arbejdsudbudsvariabel, der imidlertid i alle relationer er insignifikant eller har forkert fortegn. Der skal derfor ses bort fra denne variabel, og i det følgende vil beregningerne ske på relationer af formen:

$$u = \alpha + \beta \frac{B}{W} + \gamma \frac{Q}{Q^*} + \delta \left(\frac{Q}{Q^*} \right)_{-1} \quad (6)$$

Tabel 5. Arbejdsløshedsunderstøttelsens bidrag til forklaring af arbejdsløsheden (*t*-værdi til β i specifikationen fra ligning 6).

Estimationsperiode	Estimationsmetode		
	OLS	Cochrane-Orcutt	OLS med lagget endogen
1904-14, 23-39, 50-70	-3,46	0,70	-0,76
1924-39	0,86	0,20	0,10
1950-70	0,72	1,60	0,65
1924-39, 51-70	-6,21	0,63	-1,40

Peder J. Pedersen regner på forskellige delperioder inden for tidsrummet 1950-78. β findes stærkt positivt signifikant, når estimationsperioden er længst mulig, men insignifikant hvis der stoppes midt i 1960'erne.

Dette forklarer Peder J. Pedersen ved, at *B/W* varierer meget lidt i perioden 1950-67, jvf. fig. 5. Der er imidlertid flere muligheder for at få variation i tallene. Her skal forsøges med dels nogle førkrigsperioder, dels med estimation til 1970, dvs. efter at *B/W* er begyndt at stige kraftigt, men før oliekrisen.

Et problem ved Peder J. Pedersens estimationer er, at *D. W.* i næsten alle tilfælde peger på autokorrelation eller anden fejl-specifikation, idet der enten er signifikant autokorrelation eller værdier i den ubestemte zone. Cochrane-Orcutt's metode til estimation af autokorrelerede modeller skal derfor forsøges, og endvidere introduceres den laggede endogene variable for derved at fjerne noget af den systematik, *D. W.* indicerer i residualerne.

Estimationsresultaterne i tabel 5 styrker ikke tilliden til modellen. Som allerede Peder J. Pedersens Durbin-Watson'er indice-

rede, tyder tabel 5 på, at den er fejlspecificeret. De eneste signifikante *t*-værdier har forkerte fortegn.

Peder J. Pedersens konklusion: »Hovedindtrykket fra de resultater, der er anført ovenfor, er, at en reestimation med danske data af en modeltype, som har været anvendt i en række udenlandske undersøgelser, når til en ganske stærk påvirkning fra arbejdsløshedsforsikringen til den registrerede ledighed« (side 321), synes således alt for stærk i forhold til resultaterne.⁷

Spørgsmålet er, om ikke resultaterne kan koges ned til de to enkle udsagn:

- a. Arbejdsløshedsunderstøttelsen har været væsentligt højere i 1970'erne end i

7. Ganske vist tager Peder J. Pedersen også visse forbehold, men *dels* kommer de først efter, han har draget sine policy-konklusioner, f.eks.: »For det første kan det bruges af dem, som mener, at kompensationen er for høj, til at argumentere for en reduktion af denne«, *dels* er hans indvendinger af en relativ generel karakter, f.eks.: »En makro-økonomisk tidsserieundersøgelse er på dette område inferior i forhold til en undersøgelse baseret på individ-data«.

1950'erne, og arbejdsløsheden var højest i 1970'erne. For efterkrigstiden incl. 1970'erne vil der således være en klar *positiv korrelation* mellem understøttelsens højde og arbejdsløsheden.

- b. Understøttelsen har været relativt høj i efterkrigstiden sammenlignet med mellemkrigstiden. Arbejdsløsheden var høj i mellemkrigstiden. For tal, der indeholder både mellemkrigs- og efterkrigstid, viser der sig derfor en *negativ korrelation*.

Der er næppe meget empirisk belæg for at drage nogen slutsatser om kausale sammenhænge ud fra disse to relativt velkendte og banale forhold. Og det er i hvert fald endnu ikke dokumenteret, at der er mere holdbare empiriske argumenter bag teorien.

Da Gelting disputerede, skrev Lindahl, at han altid i højere grad havde undgået at virke banal end uforståelig. Peder J. Pedersen kan næppe beskyldes for hverken uforståelighed eller banalitet. Men man kan godt spørge, om ikke arbejderne fra 1980'erne med deres mange tests af de nyeste internationale tidsskrifters modeller somme tider er præget af en større frygt for at virke provinsiel end uigennemtænkt.

5. Afslutning

I indledningen blev fremhævet en række positive træk ved de i afhandlingen samlede arbejder; måske kunne det være passende her til sidst at nævne ting, der savnes.

Der er i arbejderne intet steds gjort forsøg på at opstille en samlet model for det danske arbejdsmarked. I intet arbejde kortlægges mere end én kausal sammenhæng, og ingen steder er der gjort noget for at sammenkæde de enkelte arbejders resultater. Et sted søges lønstigningstakten forklaret bl.a.

ved strejkeintensiteten, andre steder forklares strejkeantallet ved bl.a. lønstigningerne uden sammenhæng med det tidligere arbejde. Allerede side 58 antyder et samspil mellem Phillipskurve, prisdannelse og produktivitet, men det kommer aldrig videre end til denne antydning.

Man kan overveje, om det ikke – istedet for de estimerede sammenhænge for OECD-landene, som fylder de sidste 100 sider – ville have været mere frugtbart at få alle de fundne sammenhænge knyttet sammen til en total model for det danske arbejdsmarked. Men den skylder Peder J. Pedersen os endnu. Alt tyder på, at Peder J. Pedersen fortsætter med at producere undersøgelser om det danske arbejdsmarked med en nærmest stigende intensitet, så det kommer måske snart. Der er grund til at ønske Peder J. Pedersen til lykke med, hvad der er nået indtil nu; men vi glæder os stadig til den sammenfatning, der kæder det hele sammen til en konsistent model.

Ellen Andersen og Niels Kærgård
Økonomisk Institut, Københavns Universitet

Litteratur

I: De i Peder J. Pedersens disputats indgående arbejder
(Sidetallet i det samlede optryk, der blev udgivet i forbindelse med forsvaret, er anført, og er i teksten anvendt ved henvisninger).

Arbejdsstyrke og beskæftigelse 1911-70, s. 23.
(*Socialt Tidsskrift*, 1977, p. 31-56).

Registreret og ikke-registreret ledighed, s. 49.
(*Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1976, p. 70-77).

Langtidssammenhæng mellem produktivitetstigning og beskæftigelsesgrad, s. 57.
(*Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1977, p. 175-92).

1950'erne, og arbejdsløsheden var højest i 1970'erne. For efterkrigstiden incl. 1970'erne vil der således være en klar *positiv korrelation* mellem understøttelsens højde og arbejdsløsheden.

- b. Understøttelsen har været relativt høj i efterkrigstiden sammenlignet med mellemkrigstiden. Arbejdsløsheden var høj i mellemkrigstiden. For tal, der indeholder både mellemkrigs- og efterkrigstid, viser der sig derfor en *negativ korrelation*.

Der er næppe meget empirisk belæg for at drage nogen slutsatser om kausale sammenhænge ud fra disse to relativt velkendte og banale forhold. Og det er i hvert fald endnu ikke dokumenteret, at der er mere holdbare empiriske argumenter bag teorien.

Da Gelting disputerede, skrev Lindahl, at han altid i højere grad havde undgået at virke banal end uforståelig. Peder J. Pedersen kan næppe beskyldes for hverken uforståelighed eller banalitet. Men man kan godt spørge, om ikke arbejderne fra 1980'erne med deres mange tests af de nyeste internationale tidsskrifters modeller somme tider er præget af en større frygt for at virke provinsiel end uigennemtænkt.

5. Afslutning

I indledningen blev fremhævet en række positive træk ved de i afhandlingen samlede arbejder; måske kunne det være passende her til sidst at nævne ting, der savnes.

Der er i arbejderne intet steds gjort forsøg på at opstille en samlet model for det danske arbejdsmarked. I intet arbejde kortlægges mere end én kausal sammenhæng, og ingen steder er der gjort noget for at sammenkæde de enkelte arbejders resultater. Et sted søges lønstigningstakten forklaret bl.a.

ved strejkeintensiteten, andre steder forklares strejkeantallet ved bl.a. lønstigningerne uden sammenhæng med det tidligere arbejde. Allerede side 58 antyder et samspil mellem Phillipskurve, prisdannelse og produktivitet, men det kommer aldrig videre end til denne antydning.

Man kan overveje, om det ikke – istedet for de estimerede sammenhænge for OECD-landene, som fylder de sidste 100 sider – ville have været mere frugtbart at få alle de fundne sammenhænge knyttet sammen til en total model for det danske arbejdsmarked. Men den skylder Peder J. Pedersen os endnu. Alt tyder på, at Peder J. Pedersen fortsætter med at producere undersøgelser om det danske arbejdsmarked med en nærmest stigende intensitet, så det kommer måske snart. Der er grund til at ønske Peder J. Pedersen til lykke med, hvad der er nået indtil nu; men vi glæder os stadig til den sammenfatning, der kæder det hele sammen til en konsistent model.

Ellen Andersen og Niels Kærgård
Økonomisk Institut, Københavns Universitet

Litteratur

I: De i Peder J. Pedersens disputats indgående arbejder
(Sidetallet i det samlede optryk, der blev udgivet i forbindelse med forsvaret, er anført, og er i teksten anvendt ved henvisninger).

Arbejdsstyrke og beskæftigelse 1911-70, s. 23.
(*Socialt Tidsskrift*, 1977, p. 31-56).

Registreret og ikke-registreret ledighed, s. 49.
(*Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1976, p. 70-77).

Langtidssammenhæng mellem produktivitetstigning og beskæftigelsesgrad, s. 57.
(*Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1977, p. 175-92).

- Produktivitetsudviklingen, s. 75. (Kap. 2 i *Arbejdsløshedsundersøgelserne 1*. SFI. København 1979).
- Dynamiske processer på arbejdsmarkedet, s. 114. (*Økonomi og Politik*, 1983, p. 140-56).
- Unemployment Spells and Duration, s. 131. (Arbejdspapir, dec. 1982).
- Lønudviklingen i Danmark, 1911-1976. Stabilitet og specifikation, s. 146. (Memo 1981-1, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet. Offentliggjort i forkortet version i *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1983).
- Langtidstendenser i den faglige og geografiske lønstruktur i Danmark, s. 196. (*Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 1976, p. 303-22).
- Den funktionelle indkomstfordeling i Danmark i mellemkrigsårene, s. 216. (*Økonomi og Politik*, 1978, p. 197-219).
- Aspekter af fagbevægelsens vækst i Danmark, 1911-1976, s. 240. (Memo 1979-5, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet).
- Union Growth in Denmark, 1911-39, s. 271. (*Scandinavian Journal of Economics*, 1982, p. 583-92).
- Union Growth and the Business Cycle: A Note on the Bain-Elsheikh Model, s. 281. (*British Journal of Industrial Relations*, 1978, p. 373-77).
- Økonomiske effekter af arbejdsløshedsforsikring, s. 287. (*Studie nr. 42*, SFI. København 1981).
- Inflationary Effects of Unemployment Insurance, s. 288. (L. Söderström (ed.) *Social Insurance*. North Holland, 1983, p. 225-49).
- Skaber arbejdsløshedsforsikring arbejdsløshed? s. 313. (*Økonomi og Politik*, 1982, p. 75-86).
- The Macroeconomic Strike Model: A Study of Seventeen Countries, 1948-1975, s. 326. (Sammen med Martin Paldam. *Industrial and Labor Relations Review*, 1982, p. 504-21).
- Industrial Conflicts in the Inter-War Years - A Quantitative Reappraisal, s. 344. (Memo 1982-2, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet).
- Inter-War Data on Industrial Conflicts, Wages, Cost of Living, Unemployment, Degree of Organization, and A Selection of Political Variables for 23 Countries, s. 367. (Arbejdspapir, dec. 1981).
- The Large Pattern of Industrial Conflict - A Comparative Study of 18 Countries 1919-79, s. 399. (Sammen med Martin Paldam. *International Journal of Social Economics*, 1983).
- II: Øvrig anvendt litteratur
- Andersen, Ellen. 1977. Beskæftigelsen fordelt på ADAM-sektorer 1948-1975. *Cykelfdelingens Memo-serie* nr. 53.
- Andersen, Ellen. 1978. Byerhvervenes beskæftigelse 1948-1977. *Cykelfdelingens Memo-serie* nr. 64.
- Benjamin, D. K. & L. A. Kochin. 1979. Searching for an Explanation of Unemployment in Interwar Britain. *Journal of Political Economy*, side 441-78.
- Christensen, Jørgen Peter & Jørgen Estrup. 1979. Strukturændringer på det danske arbejdsmarked i 1900-tallet, i Gad m.fl.: *Vækst og Kriser i Dansk Økonomi i det 20. Århundrede*, Århus.
- Cohn, Einar. 1923. Mackeprang, E.Ph., i Dansk Biografisk Haandleksikon, København og Kristiania.
- Dich, Jørgen S. 1939. *Arbejdsløshedsproblemet i Danmark 1930-38*, København.
- Husassistentkommissionen. 1943. *Betænkning afgivet af den 9. juni 1942 nedsatte Husassistentkommission*. København.
- Kærgård, Niels. 1979. Produktivitetsudviklingen og de økonomisk-politiske muligheder, *Nationaløkonomisk Tidsskrift* nr. 3, side 299-307.
- Maki, D. & Z. A. Spindler. 1975. The Effect of Unemployment Compensation on the Rate of Unemployment in Great Britain. *Oxford Economic Papers*, side 440-54.
- Milhøj, Poul 1954. *Lønudviklingen i Danmark 1914-1950*. København.
- Svar
- Ellen Andersen og Niels Kærgård (EA & NK) indleder med at fastslå, at empirisk